

Лілія Ковальчук, Алла Сітко

м. Київ, Україна

Особливості перекладу вигуків як слів з розмитою семантикою

Вигук виконує особливу роль в організації та комунікативному спрямуванні висловлювання, у вираженні конотативної семантичної інформації, а саме емоційного або спонукального характеру, а тому актуальним виявляється глибокий та детальний аналіз особливостей відтворення вигукової лексики як слів з нечіткою семантикою. Основними труднощами під час перекладу слів із дифузною семантикою є точне визначення функціональної семантики або емоції, що її виражає вигук, та підбір відповідного адекватного еквівалента, який би максимально точно відтворював емоційний фон і відповідав стилю оригіналу.

Поза контекстом більшість вигуків має широкий спектр емоційного забарвлення: від вираження негативних емоцій до позитивних, тому «інтерпретація широкого значення можлива лише в найзагальніших формах та ніколи не може бути рівною та однаковою визначенню його конкретизованого варіанту в кожному окремо взятому випадку функціонування певного слова» [1, с. 13]. Перша група вигуків вказує на певну відмінність сприйняття народами однакових явищ. Друга група вигуків — це свідчення часткової спільності концептосфер англійського та українського етносів [2, с. 80].

Разом із тим, існують вигуки, емоційне поле яких значно вужче, наприклад «*ugh*» («*тьху*»), який виражає здивування, невдоволення, досаду. Вигуки функціонують лише в розмовній мові, характерною тенденцією якої є конситуативність. Актуалізація слів-дифузів визначається здебільшого контекстом, ситуацією спілкування. Слід зазначити, що контекст є

«мінімальною синтаксичною одиницею, елементом якої є слово, яке семантично реалізується»[3, с. 154].

Проаналізуємо приклади перекладу первинного вигуку «*alas!*» в різних контекстах та різними перекладачами. У цих прикладах ми спробуємо знайти контекстуальні ключі для знання дифузності емоцій вигуку «*alas!*» та визначити прийоми перекладу і адекватність вибору перекладного відповідника. Вигук «*alas!*», як відомо, виражає емоції жалю, співчуття та заклопотаності і перекладається переважно вигуком «*гай-гай!*», наприклад: «*Alas, our team lost. – На жаль, наше військо програло*»[3, с. 102].

Емотивний вигук «*alas!*» передає емоції роздратування, подиву, в перекладі належно використано вигукову фразу «*на жаль*», яка є словниковим відповідником. Разом із тим, можуть бути й інші українські відповідники цього вигуку, які розглядаються нижче:

Sit down, David. My God, how many years is it since we sat in this way[4, с. 21]. – *Сідай, Давиде, – і як той сів, – гай-гай, сину, скільки це літ отак не сиділи*[5, с. 24].

Тут вигукова фраза «*My God*» передає, за контекстом, емоцію суму, жалю, печалі. Виокремлення емоційного насичення відбувається завдяки аналізу контексту, який пронизаний цими емоціями. На лексичному рівні ключем для зняття дифузності вигуку є фраза «*в очах хмурних запроменилася батьківська ласка*». На пунктуаційному рівні цей вигук відокремлений комами з обох сторін і тире. У перекладі вигукова фраза замінюється на вигук «*гай-гай*», який виражає ті самі емоції смутку та жалю.

Наведемо ще один приклад:

«*Heigh-ho!*» *drawling voice answers from somewhere and Tetiana follows*[4, с. 23]. – «*Ти вдома? – Гай-гай. відповідає звідкись протяжно голос Маври, і Тетяна йде за ним*»[5, с. 25].

.У цьому прикладі вигук «*heigh-ho*» передає емоцію жалю, суму. Контекстуальними ключами для зняття його емоційної дифузності на пунктуаційному рівні є тире перед вигуком, знак оклику та трикрапка після вигуку, а на лексичному рівні – фраза «*відповідає протяжно голос*». Він перекладений вигуком «*гай-гай*», який передає емоції суму, нудьги, розчарування. Словниковий еквівалент не в змозі передбачити всі конкретні сполучення, в які потрапляє емотивний вигук. У таких випадках необхідно підібрати перекладний відповідник, який би відповідав адекватності прозаїчного перекладу, а саме стилю та формі. У цьому випадку використано прийом функціонального відповідника у мові перекладу.

«*And the old moor! Who, who knows how to watch over the girl as she! – And old Mavra!>!*» [4, с. 85].– «*А стара Мавра! Хто так уміє сторожити над дівчиною, як сама вона!!>*» [5, с. 89].

Вигук «*who*», вжито, за контекстом, для вираження смутку, розчарування. Ключем для визначення характеру емоційного насичення на лексичному рівні є підрядне речення «*хто так уміє сторожити над дівчиною*», яке раціоналізує емоції вигуку та подальші події за текстом «*не зберегла дівчину стара Мавра*»; на пунктуаційному рівні вигук виділено комами. Емоції смутку, печалі та розчарування не потребують знаку оклику.

У перекладі вигук вилучено, що призвело до викривлення задуму автора вихідного тексту. Вигук «*who*» можна було б перекласти як «*гай, гай*», який виражає розчарування, жаль, смуток.

Вигук “*well*” виражає різні емоції – від невдоволення до подиву, задоволення, схвалення – та має велику кількість різних варіантів перекладу.

«*ConnieMellors! ConnieMellors! Well, that’s a nicename! AnddidyoucomeoutwithyourDaddy, andheshot a pussy? Butitwas a badpussy!*»[6, с. 85]. – «*КонніМелорз! КонніМелорз! Ой, яке гарне ім'я! І ти йшла з татом, а він*

застрелив кицю?»[7, с. 87].

.«Well, greatname! Andyouwentwithdaddy, andheshot a cat? Butthatwas a badkitty!»[6, с. 87]. – *Що ж, чудове ім'я! І ти йшла з татком, а він застрелив кицю? Але то була погана киця!»*[7, с. 89].

Тут вигук «well», за контекстом, виражає емоції приємного подиву, здивування та підсилює висловлювання, яке виражає схвалення. Вказівним мінімумом для зняття дифузності вигуку на лексичному рівні є окличне речення «*that's a nice name!*», яке пояснює характер емоції вигуку в оригіналі. У першому випадку переклад здійснено шляхом підбору перекладного відповідника «ой», який, за контекстом, передає ті ж самі емоції.

У другому випадку перекладач замінює вигук на словосполучення «*що ж*», яке підсилює наступне емоційне висловлювання. Хоча обидва варіанти перекладу не зафіксовані у перекладних словниках, їх використання вважається правомірним. Цей приклад підтверджує, що вигуки типу «well» відносяться до «дифузних структур в акті комунікації, якими можливо передати практично необмежену кількість конкретних значень, що сприяє удосконаленню мовленнєвої компетенції автора».

Lord! what wasthat? For the first time he wastense, as if a stern hand had been laid upon his shoulder[8, с. 205]. – *«Боже! Що з ним? Він раптом заціпенів, ніби на плече йому лягла чиясь невблаганна рука»*[9, с. 296].

За контекстом, “*Lord!*” передає емоції здивування, розгубленості, страху, що дозволяє нам віднести дане слово до групи вигуків. Поза контекстом слово “*Lord!*” має номінативне значення та може виступати в ролі звернення до вищих сил. Контекстуальними ключами для визначення того, які емоції воно виражає, є: на лексичному рівні – емоційно-забарвлене окличне речення “*what wasthat!*” та “*he wastense*”, а на пунктуаційному – знак оклику. Переклад вигуку “*Lord!*” здійснено шляхом використання словникового відповідника

“Боже!”.

Проаналізовані приклади свідчать про те, що визначення емоційних характеристик вигуків відбувається за допомогою лексичних ключів (емоційно-забарвлені слова або словосполучення), пунктуаційних ключів (трикрапка, знак оклику) або за допомогою усього контексту, адже оцінити фразу або слово можна лише в контексті. Визначити, які саме асоціації та емоції вкладає автор висловлювання в кожну лексичну одиницю становить певну складність. Але необхідність правильно розшифрувати інформацію, що міститься у мовленнєвому акті та коректно інтерпретувати емоції та асоціації, закладені в конотативних полях їх окремих частин – тільки половина завдання, що стоїть перед перекладачем. Друга половина – це вірно виразити всі ці нюанси мовою перекладу, а це – набагато складніше [10, с. 161].

Відтак, некоректний переклад вигуків та вилучення їх з тексту перекладу може призвести до викривлення оригінальної ідеї автора, а саме: недостатнього прояву відношення власне автора до перебігу подій та знебарвлення емоційного мовлення учасника діалогічного мовлення.

Література

1. Винарская Е. Н. К проблеме базовых эмоциональных концептов / Е. Н. Винарская // Вестник ВГУ. Серия: лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2011. – № 2. – С. 12–16.
2. Корди Е. Е. О значении междометий и их синтаксических функциях / Е. Е. Корди // Уч. зап. ЛГПИ им. Герцена. – СПб.: Издательство Союз, 2002. – Т. 241. – С. 71-107.
3. Скачкова И. И. Междометные референции к категориальным эмоциональным ситуациям: На материале английской и

русскойхудожественнойкоммуникации:Дисс. ... канд. филол. наук:
10.02.20«Типологическое, историческое и сопоставительноеязыкознание» /
И. И. Скачкова. – Волгоград, 2006. – 227 с.

4. HolovkoAndriy. TheWeeds : a Novel / A. Holovko[translatedbyAnatoleBilenko]. –К. : DniproPublishers, 1976. – 207 p.

5. Головка Андрій. Бур'ян : роман / А. Головка // Твори в п'яти томах. – К. : Дніпро,1976. – Т. II. – С. 7–186.

6. LawrenceD.H. LadyChatterly'sLover [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.planetebook.com/ebooks/Lady-Chatterlys-Lover.pdf>

7. ЛоуренсДевід Г.Коханець леді Чатерлей / Девід Г. Лоуренс[Переклад з англійської Соломії Павличко]. – Київ: Основи, 1999. – 447 с.

8. Dreiser T. SisterCarrie / T. Dreiser. – Moscow : HigherSchoolPublishingHouse,1968. – 594 p.

9. Драйзер Т. Сестра Керрі / Т. Драйзер[Пер. Е. Ржевуцька]. – К. : Дніпро, 1971. – 404 с.

10. Сітко А.В. Прагматичні проблеми перекладу англомовних вигуків / А.В. Сітко // Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах : зб. наук. праць. –К. : Університет «Україна», 2012. – Вип. 25. – С. 160–165.